

ברוך שאמר

נתיבי עם נ"א

נתיבי עם נ"א, סעיף א', מתיחס לנאמר בשולחן ערוך "**שברוך שאמר** פותח את פסוקי דזמרה וישתבח לאחריהם". ומעיר כי "**הרי"ף והרא"ש והרמב"ם** (שלושת העמודים) כתבו בפשיטות **שברוך שאמר** נתקנה לברכה לפני **פסוקי דזמרה**, וישתבח נתקנה לאחר **פסוקי דזמרה**". ברם, מבהיר **נתיבי עם**, "מי הם שתקנום?" "על פי **הזהר הקדוש** נראה **שאנשי כנסת הגדולה** הם המיסדים, ויש סוברים שבזמן **התלמוד**", (אז תקנו את **פסוקי דזמרה**). ולמדנו **שהפרי חדש והמגן אברהם** מיחסים אותם לגאונים". בהמשך מובהרת סבת העריכה של הברכות והתשבחות האלה. "כאילו בשביל הקדיש הוא שאומר **ישתבח**". כפי שהביא הרב **חיד"א בשם הגדולים**.

גרסה אחרת אומרת (**תולעת יעקב**): "אומר **ברוך שאמר**, עומד אפילו ביחיד". "שבח זה תקנהו אנשי **כנסת הגדולה** על פי **פיתקא דנפל מן שמיא** ומצאוהו כתוב ויש בו פ"ז (87) תיבות וקבלו לאומרו מעומד. וצריך לאומרו בניגון ובנעימה, כי הוא **שיר נאה ונחמד** (עטרת צבי).

דיני התפלה הנוגעים ל**פרק ברוך שאמר** הם:

- א) אומרים **ברוך שאמר** קודם **פסוקי דזמרה**, ו**ישתבח** לאחריהם.
- ב) אם סיים **ברוך שאמר** קודם **סיים החזן**, עונה אחריו **אמן**.
- ג) אחר **ישתבח** יכול לענות **אמן** אחר ברכות עצמו.
- ד) צריך להיזהר הן מלהפסיק בדבור משיתחיל **ברוך שאמר עד סוף שמונה עשהה** ויש שאוסרים אף על עניית **ברוך הוא וברוך שמו** (הגורסים שיש בו מעין הפסקה)
- ה) בין המזמורים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם ובאמצע המזמור שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד.
- ו) צריך לכוון בפסוק "**פותח את ירך**". ואם לא כיוון צריך לחזור ולאומרו פעם נוספת.
- ז) אין אומרים את הזמירות במרוצה, כי אם **בנחת**.

ח) **מזמור לתודה יש לאומרו בנגינה**, שכל השירות עתידות ליבטל חוץ ממזמור לתודה.

ט) יש לבטא בפה עמו ולא בפי, כפי שדקדוקם של בלשנים קובע. ברור שמדובר בגימטריה של פ"ז והוא המתאים לברכה הזו.

י) גרסת ספרדים עתיקה היתה שונה משל זו המוכרת לנו ובה היו יותר תיבות מפ"ז. ואנסו את הספירה לעצור, לפני הסיום, כדי לשמור על המספר המקובל. הגרסה המוכרת לנו היא גרסת האר"ז ל, שהיתה גרסתם של אחינו האשכנזים. ומתאימה כמובן לפ"ז תיבות.

יא) ערוך השולחן מעריך כי נתקנה ברכת **ברוך שאמר**, משום שאמרו חז"ל, שחייב אדם **לגמור הלל בכל יום**, לשבח את השי"ת בתהלות ובתשבחות של **דוד**, מאידך לא רצו לומר ההלל המצרי והמירוהו **בפסוקי דזמרה**. איזה כינוי צנוע לסדרת המזמורים. והשלימו עם **"ויברך דוד"**.

יב) ברכה זו **"ויברך דוד"** בנויה אף היא על פ"ז תיבות, כדוגמת חברתה **"ברוך שאמר"**, גם עליה סמכו את **"ראשו כתם פ"ז"**, כראשו כן סופו. חשבון הפ"ז תיבות הוא הוא רק עד התיבה **את**, של **"ואתה מחייה את כולם"**. תיבת **את** היא התיבה הפ"ז. ויתכן שעל פי זה אמרו לאחוז בשתי הציציות, בעת אמירת **"ויברך דוד"**, כמו באמירת **"ברוך שאמר"**.

יג) נהוג להחזיק בשתי הציציות, כאמור, בזמן ה**"ברוך שאמר"** מעומד. וכשישב יפרד מן הציציות (בנשיקה, חיבוב מצווה).

ברכה זו, אשר כונתה בסידור רינת ישראל כברכה שלפני פסוקי דזמרה, לא נזכרת בגמרא ושורשה כמו שמביא הנתיבי עם בספר היכלות. את ספר היכלות מיחסים לכהן הגדול ר' ישמעאל בן אלישע (חברו של ר' עקיבא). ואכמ"ל.

מחפשי הרמזים מצאו בברכה הזו :

- 1) י"ג פעמים ברוך, כנגד י"ג המידות;
- 2) ישנם י"ג עיני שבח בפסוקי דזמרה;
- 3) ראשו כתם פ"ז – ראשית סדרת פסוקי דזמרה (מזמורים אחרונים של התהלים עד מזמור קנ, ולפניהם **"תהלה לדוד"** = אשרי, ואחריהם **ויברך דוד**) בברכה עם פ"ז תיבות. ותיקנו גם פ"ז תיבות ב**"ויברך דוד"** המסיימת.

ונסיים בברכה:

ובראשי ישראל עטרות וכתרים של פז ושל עז.
כומתות של זהב, כאלה עוד אין ביחידות צה"ל...אך כומתות של עז יש ויש.
בן פורת יוסף!

אהוד